

якість позиціонування університету, наблизивши його до відповідної референтної цільової аудиторії.

Визначені ключові інтеграційні складові проактивного брендінгу університетів, які мають бути забезпечені у цільових категоріях стейкхолдерів, виходячи з ключових напрямів оптимізації, серед яких пропонується визначати у якості пріоритетних, три інтеграційні складові брендінгу і позиціонування університету: веб-ресурси; місце стейкхолдерів; процеси інтернаціоналізації.

Ключові слова: *європейський простір вищої освіти; міжнародні рейтинги; брендінг університету; стратегічні орієнтири розвитку вищої освіти; рейтингова система оцінювання; показники оцінювання діяльності закладів вищої освіти; модель STEPS; галузевий індекс оцінювання; предметний індекс оцінювання.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Трансформаційні процеси та інноваційні перетворення індустрії знань в умовах інтеграції України в європейське та світове співтовариство передбачають визначення чітких орієнтирів розвитку для побудови цілісної моделі стратегічного управління системою вищої освіти та місця провідних університетів в цьому процесі, як основи формування та розвитку науково-освітнього потенціалу держави.

В основу Урядової стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки [29] покладені не лише її прагнення країни стати повноправним членом європейської спільноти, а й зобов'язання, які вона взяла на себе, оскільки є учасником єдиного Європейського простору вищої освіти та дотримується положень щодо забезпечення його якості [8; 41], та розбудови до 2030 року згідно з Римським міністерським комюніке від 19 листопада 2020 року та Паризьким комюніке від 25 травня 2018 року [27].

Інтеграція у міжнародний освітній простір є визначальним чинником реалізації стратегії позиціонування та брендінгу сучасного університету, дієвим інструментом якої є участь у провідних, у т.ч. міжнародних рейтингах університетів [1; 30; 47; 50].

Значення міжнародних рейтингів для визначення орієнтирів розвитку університетів є безперечним. Відповідні тенденції

слугують формуванню єдиного інтеграційного простору вищої освіти, що являє глобальну платформу для встановлення високих вимог щодо якості надання освітніх послуг, забезпечує прямування університету шляхом пошуку гнучких форм і засобів адаптації до вимог світової економіки знань, інноваційного розвитку та конкурентоспроможності у міжнародному вимірі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню трансформаційних процесів та висвітленню стратегічних підходів щодо формування цілісної моделі національної системи вищої освіти, підвищення її ефективності, належного забезпечення якості та оцінювання діяльності закладів вищої освіти, присвячено цілу низку праць вітчизняних науковців, які були обрані нами для формування сучасного уявлення щодо концептуальних основ, проблемних питань та підходів до функціонування й розвитку системи вищої університетської освіти та її інтеграції у міжнародний освітній простір та висвітлення їх у представленій публікації. Серед них заслуговують на увагу публікації В. Бакірова, В. Бахрушина, І. Богачевської, Я. Болубаша, О. Воробьової, Л. Гриневич, М. Дебич, Т. Добка, М. Згуровського, А. Зінченка, С. Квіта, Ю. Кордуби, В. Кременя, В. Лугового, Т. Лукіної, О. Оржель, О. Панич, Л. Паращенко, Ю. Рашкевича, М. Саприкіної, С. Свіжеської, О. Слюсаренко, Ж. Таланової, Т. Фінікова, Ю. Чернецького, В. Шинкарука та ін. Питанням глобального рейтингового оцінювання та методології зовнішнього оцінювання освітньої діяльності присвячено праці таких зарубіжних учених, як Aguillo, I. [2; 3], Bottani, N. [6], Butler, D. [7], Dugerdil, A. [11], Fauzi, M., Tan, C. [13], Sadlak J. [16], Lin, W. [23], Sarrico, C. [38], Scheerens J., Glas C., Thomas S. [39], Selten, F. [40], Stoupas, G., Sidiroopoulos, A. [42] та ін.

Сучасні підходи до рейтингового оцінювання університетів, які опрацьовані нами та частково висвітлені у представленій публікації розглядалися у працях О. Герасимова, Л. Гриневич [14], О. Кузьміна [22], В. Лугового [46], Н. Пархоменко [26], М. Поплавського [28], І. Татарінова [43], О. Цюк [44], Ю. Чернецького [9], К. Чернобай [10], А. Юдіної [51], М. Яструбського тощо.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті – є обґрунтування концептуальних засад та конкретизація

методичних підходів щодо вдосконалення систем рейтингового оцінювання результатів діяльності університетів, а також форм і засобів їх проактивного брендингу та позиціонування в умовах інтеграції у міжнародний та європейський простір вищої освіти.

Викладення основного матеріалу дослідження. В умовах формування глобальної системи вищої освіти та уніфікації критеріїв оцінювання діяльності закладів освіти, рейтингова позиція університету є індикатором його академічної репутації та сприйняття експертним середовищем, позиціонування в науково-освітньому просторі, а також одним із визначальних чинників у прийнятті рішень абітурієнтами щодо вступу до вишу і роботодавцями щодо подальшого працевлаштування випускників.

Рейтинги університетів – це сучасні інформаційно-аналітичні системи з позиції методології їх побудови, на основі яких з урахуванням комплексності оцінювання можливо всебічно оцінити як сучасний стан так і тенденції розвитку різних закладів освіти у тому числі за предметними галузями.

Проте, з маркетингової точки зору, рейтинги є дієвими інструментами медіавпливу, які спонукають певні організації і цільові категорії громадян приймати рішення щодо користування освітніми послугами в умовах конкуренції на ринку знань.

На основі академічних рейтингів у світовій практиці приймаються рішення:

- абітурієнтами та їх родинами – щодо вступу до закладів освіти;
- міжнародними інституціями – щодо інтеграційних проєктів співробітництва;
- партнерськими закладами та організаціями – щодо перспектив розвитку академічного партнерства;
- організаціями роботодавців – щодо працевлаштування випускників;
- інституціями, що аналізують і оцінюють діяльність – щодо спроможності закладів освіти;
- бізнесом – щодо залучення інвестицій.

Одним із головних завдань стратегії брендингу та позиціонування сучасного університету в міжнародному освітньому просторі є

розкриття можливостей підвищення його рейтингових позицій як в міжнародних, так і в національних рейтингах університетів.

Сьогодні, українські університети вже мають своє представництво в найбільш авторитетних світових рейтингах, хоча поки що досить незначне. За останніми даними, щодо результатів двох найвпливовіших світових рейтингів, які охоплюють близько 1800 позицій: у 2023 році, до світового рейтингу The Times Higher Education World University Rankings, 2023 включено 10 українських університетів [50]. У щорічному світовому рейтингу QS World University Rankings, 2023 включено 11 українських університетів [31].

Зазначені дані красномовно свідчать про те, що у світових рейтингах представлені переважно класичні і технічні українські університети, які мають широкий спектр напрямів діяльності. І це є ознакою часу, оскільки у глобалізованому світі конкурентноздатними є передусім ті університети, які демонструють відкритість щодо інтеграції, міждисциплінарність і багатовекторність, можливості до диверсифікації напрямів підготовки та досліджень навіть в межах споріднених галузей знань, оскільки сучасний ринок праці трансформується у бік поєднання класичних професій із новітніми технологіями, поєднання традиційних вузьких професійних знань і навичок із більш універсальними та гнучкими Soft Skills, які іноді є визначальними для потенційного роботодавця.

В основу формування світових рейтингів університетів [12; 30; 33; 48], покладені такі базові інтернаціональні принципи, як:

а) забезпечення прозорості, об'єктивності і незалежності ранжування;

Для цього використовуються відкриті дані прямих вимірів, викладені на веб-ресурсах як університетів, так і незалежних національних та міжнародних організацій і установ.

б) оцінка всебічності та різноманіття діяльності;

З цією метою під час оцінювання має бути використаний широкий діапазон оцінювання (наприклад – значна кількість спеціальностей та освітніх програм різних рівнів, різних напрямів наукових досліджень), що має перевагу у порівнянні з вузькоспеціалізованими закладами.

с) надання пріоритетності інтеграційним процесам.

Виходячи з пріоритетності євроінтеграційних процесів вищої освіти України, вагові коефіцієнти міжнародних показників діяльності університетів у Рейтингу TOP 200 [4; 37] встановлені вищими за вагові коефіцієнти національних показників.

Щодо українських реалій, то на сьогодні інтеграційний підхід до рейтингування закладів вищої освіти демонструють інформаційні системи «Вступ.Освіта.ua» [21] і «Євроосвіта» [25; 37], які фахово проводять аналітику і здійснюють позиціонування, забезпечуючи цільові аудиторії референтною інформацією аналітичного характеру.

Щорічний рейтинг закладів вищої освіти за результатами вступної кампанії складається інформаційною системою «Вступ. Освіта.ua» [21]. Він спрямований на інформування широкої громадськості.

Статистичні дані рейтингу за результатами вступної кампанії 2022 року поділені за кількома групами і містять статистичну інформацію про середній бал національного мультипредметного тесту вступників, кількість зарахованих осіб на бюджет і контракт, конкурс на одне бюджетне місце, кількість осіб, зарахованих до приватних вишів, а також інші дані. Відповідні групи представлені наступними характеристиками і показниками.

Найбільший бал національного мультипредметного тесту на контракт: показники середнього балу національного мультипредметного тесту абітурієнтів, яких у 2022 році зараховано до закладів вищої освіти на навчання за кошти фізичних та юридичних осіб (контракт).

Найбільший бал національного мультипредметного тесту на бюджет: середній бал сертифікатів національного мультипредметного тесту вступників, які були зараховані на навчання за кошти держбюджету на перший курс для здобуття ступеня бакалавра.

Вступники, зараховані на контракт: кількість вступників, що зараховані на навчання за кошти фізичних та юридичних осіб на перший курс для здобуття ступеня бакалавра.

Вступники, зараховані на бюджет: кількість вступників на навчання за кошти державного бюджету на перший курс для здобуття ступеня бакалавра.

Вступники, зараховані до приватних вищів: кількість вступників, які зараховані на перший курс навчання до приватних вищів.

У рейтингу використані дані, отримані інформаційною системою «Вступ.Освіта.ua» [21] з Єдиної державної бази з питань освіти за результатами вступної кампанії 2022 року.

Найбільш повним, об'єктивним та інтегрованим у міжнародний академічний простір з точки зору експертного середовища є Рейтинг «Топ-200 Україна» [4; 37], оскільки за своєю сутністю він є глобальним рейтингом, а його методологія співставна з міжнародними рейтинговими оцінками.

Щорічний національний рейтинг «Топ-200 Україна» [4; 37] має суттєвий вплив на рішення абітурієнтів та інших цільових категорій стейкхолдерів, галузевих органів управління щодо надання переваги тому або іншому університету у таких питаннях, як навчання, працевлаштування випускників, партнерство, держзамовлення та інвестиції.

Рейтинг «Топ-200 Україна» є акредитованим міжнародною експертною групою з ранжування IREG Observatory on Academic Ranking and Excellence [4; 15] академічним рейтингом і базується на використанні даних прямих вимірів та експертних думок і бере за основу такі критерії, як оцінка якості науково-педагогічного потенціалу, оцінка якості навчання, оцінка міжнародного визнання, оцінка інтегрального показника діяльності закладів вищої освіти. Він проводиться Центром міжнародних проєктів «Євроосвіта» [25; 37] в партнерстві з міжнародною групою експертів.

Базовим принципом ранжування університетів у рейтингу є забезпечення повної відкритості, прозорості і незалежності ранжування. Для укладання рейтингу використовуються відкриті дані прямих вимірів, розміщені на відкритих веб-ресурсах незалежних національних та міжнародних організацій і установ. Методологія рейтингу удосконалюється, і все більше орієнтується на глобальні міжнародні системи оцінювання [30; 33; 48].

У 2022 році, оцінювання діяльності українських університетів здійснювалося на основі використання набору, що включав 10 показників [4; 37] (6 міжнародних і 4 національних) та їх вагових коефіцієнтів (Табл. 1).

Таблиця 1

**Показники оцінювання діяльності університетів у «Топ-200
Україна», 2022**

№	Показник	Вага	Діяльність
1.	QS World University Rankings	0.145	Академічна діяльність у глобальному вимірі
2.	Scopus	0.145	Інтернаціональна науково-видавнича діяльність
3.	Webometrics	0.145	Оцінка через порівняння їх Інтернет-ресурсів
4.	THE University Impact Rankings	0.145	Оцінка впливу на цілі сталого розвитку ООН
5.	Nature Index	0.10	Цитованість наукових праць університету у наукових виданнях з природничих наук
6.	QS Graduate Employability Rankings	0.10	Міжнародна оцінка за можливостями працевлаштування випускників
7.	Підсумки Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт	0.025	Якість навчально-наукової роботи
8.	Премії Президента України та Верховної Ради України для молодих вчених	0.065	Наукова робота здобувачів освіти
9.	Патенти, що отримані вченими університету	0.065	Винахідницька діяльність
10.	Значення за кількістю заяв абітурієнтів та середнім конкурсним балом	0.065	Привабливість для абітурієнтів

Джерело: [4; 21; 25; 28].

Перші чотири позиції (1-4) є відображенням впливу глобальних рейтингів, інтегрованих в міжнародну систему рейтингового оцінювання закладів вищої освіти. Позиції (5-6) також є міжнародно інтегрованими, але такими, що оцінюють більш вузькі та специфічні напрями діяльності. Стосовно позицій (7-10), то це показники, що відображають національні складові та особливості їх оцінювання і у відповідності з принципами побудови міжнародних рейтингів, вони можуть мати меншу вагу ніж глобальні показники.

До вищезазначених позицій, з точки зору оцінювання можуть окремо враховуватися також такі показники, як:

- участь університету у міжнародних освітніх програмах і проєктах (зокрема Horizon 2020, Erasmus+);
- цитованість наукових праць вчених університету у глобальній базі цитувань Google Scholar Citations;
- результати міжнародного рейтингу UniRank [45], за яким робиться оцінка відносно позиціонування закладу в інтернет-просторі на основі незалежних веб-метричних показників.

Щодо конкретизації складових рейтингу, то його основні складові оцінювання характеризують наступне.

1. QS World University Rankings [30; 31; 33; 34].

У рейтингу QS World University Rankings 2023 [31], що є одним із глобальних світових рейтингів, університети оцінюються за шістьма категоріями показників.

Набір показників для QS World University Ranking [30] та їх ваги.

1) Академічна репутація (40 %). Академічна репутація, що становить 40 відсотків загального балу, пов'язана з якістю викладання та досліджень в університеті за результатами незалежних експертних опитувань академічних думок із простору вищої освіти.

2) Репутація роботодавця (10 %). Оцінювання рівня компетенції випускників, навичок та знань, що є необхідними для ринку праці з боку роботодавців.

3) Співвідношення викладачів/студентів (20 %). Оцінювання співвідношення викладач / студент (при цьому вважається, що збільшення співвідношення викладач / студент зменшує навантаження на навчання та створює більш сприятливі умови для студента).

4) Цитування (20 %). Вимірюється якість університетських досліджень за допомогою показника цитування, беручи загальну кількість академічних цитувань у статтях, створених університетом за п'ятирічний період.

(5-6) Співвідношення міжнародної кількості студентів і викладачів (10 %) – оцінюється формування багатонаціонального міжкультурного середовища на основі залучення та взаємодії якісних іноземних викладачів і студентів.

2. Рейтинг університетів за показниками наукометричної бази Scopus, 2022 р. [35; 36; 49].

База даних Scopus постійно індексує понад 20 тисяч наукових видань. Результати рейтингу ґрунтуються на показниках цитування наукових статей, які публікуються навчальним закладом або його працівниками у наукових виданнях. У рейтинговій таблиці заклади освіти України ранжуються за індексом Гірша - кількісним показником, що базується на кількості наукових публікацій і кількості цитувань цих публікацій.

3. Webometrics: рейтинг кращих університетів світу [32; 47].

Рейтинг Webometrics досліджує понад 25 тисяч вишів світу, що мають власні веб-ресурси. Він заснований на повноті представлення університету в інтернет просторі.

Головна ідея рейтингу полягає в оцінюванні наукової, навчальної та соціальної місії університетів опосередковано через показники представленості у веб-просторі.

Рейтинг Webometrics дозволяє непрямым чином оцінити діяльність університетів через порівняння їх інтернет-сайтів, використовуючи такі показники, як:

– зовнішні посилання: число унікальних зовнішніх посилань на сайт, знайдених з допомогою Yahoo Search;

– кількість проіндексованих сторінок: число сторінок сайту в пошукових системах Google, Yahoo, Live Search и Exalead;

– кількість цінних файлів: кількість викладених на сайті документів в форматах Adobe Acrobat (.pdf), Microsoft Word (.doc) і Microsoft Powerpoint (.ppt) тощо;

– цитування: кількість публікацій і цитат, знайдених за допомогою Google Scholar.

Враховуються також дані, що розміщені на сайті університету та перекладені на англійську мову.

Такий підхід дає комплексне уявлення про університет, про його мережеву активність, про присутність в мережі інтернет викладачів, співробітників, студентів.

Важливим глобальним критерієм оцінювання університетів є те, що веб-ефективність закладу освіти в рейтингах на повинна бути нижче їх академічної позиції.

4. Times Higher Education Impact Rankings [48; 50].

The Times Higher Education Impact Rankings (рейтинг впливу) є єдиною глобальною таблицею ефективності, яка оцінює університети щодо цілей сталого розвитку ООН.

Impact Rankings 2022 – це четверте видання, яка охоплює 1406 університетів із 106 країн / регіонів. Використовуються ретельно відкалібровані показники, що забезпечують комплексне та збалансоване порівняння в чотирьох широких сферах: дослідження, керівництво, охоплення та викладання.

Дослідження: передбачається, що університет може сприяти досягненню цілей сталого розвитку завдяки проведенню досліджень у відповідних сферах: соціо-гуманітарна складова, економія та раціональне користування ресурсами, екологія та захист природного середовища.

Керівництво: університети оцінюються також, як розпорядники ресурсів: інтелектуальних, інформаційних, матеріальних, фінансових у досягненні цілей сталого розвитку.

Охоплення: оцінюється робота, яку університети виконують зі своїми місцевими, регіональними, національними та міжнародними спільнотами у досягненні цілей сталого розвитку.

Викладання: кваліфіковане викладання та практичні заняття для досягнення цілей сталого розвитку; передбачається також спроможність випускників використовувати ключові аспекти сталого розвитку: як соціальність, економія та екологічність у своїй майбутній кар'єрі.

До забезпечення цілей сталого розвитку також можна віднести інтеграцію у соціальні проекти, гуманітарні місії, волонтерство, сприяння обізнаності населення у питаннях безпеки, фінансової

грамотності. При цьому віддається належне публічності інформації з наявними прикладами, що демонструють найкращу практику у відповідних установах.

5. Nature Index [24].

Щороку Nature Index публікує дані щодо відносно невеликої кількості дослідницьких робіт, що охоплюють лише природничі науки.

Nature Index є одним з показників ефективності інституційних досліджень. Показники Count and Share («порахуй і поділись») використовуються для впорядкування списків Nature Index. Вони базуються на результатах публікацій університету лише у 82 природничих журналах natural sciences з навищою репутацією з точки зору провідних науковців у відповідних галузях.

6. QS Graduate Employability Rankings [30; 31; 34].

Рейтинг, що надає інформацію стосовно результатів та можливостей працевлаштування випускників. При цьому перевага у відображенні результатів рейтингу надається глобальним провайдером на ринку праці й тим роботодавцям, які активно інтегровані у міжнародний ринок праці та представлені у цифровому просторі. Це пов'язано, також із наслідками пандемії COVID-19 та важливістю випускників не лише отримати дипломи, а мати універсальні гнучкі комунікативні навички, що зокрема передбачає володіння сучасними технологіями та інструментами комунікацій.

7. Бал НМТ (національного мультипредметного тесту) на контракт.

Інформаційною системою «Вступ.Освіта.іа» [21] складений рейтинг закладів вищої освіти на основі середнього бала національного мультипредметного тесту абітурієнтів, яких у 2022 році зараховано до вишів на навчання за кошти фізичних та юридичних осіб (контракт). Рейтинг формується на основі даних про вступну кампанію, одержаних із Єдиної державної бази з питань освіти (ЄДЕБО) за договором з ДП «Інфоресурс». Середній бал сертифікатів національного мультипредметного тесту розрахований серед усіх осіб, які зараховані на навчання за кошти фізичних та юридичних осіб на перший курс для здобуття ступеня бакалавра на основі повної загальної середньої освіти.

Для отримання додаткової інформації щодо визначальних складових наведених індексів та можливості підвищення рейтингу університету за допомогою інтеграції у міжнародні рейтингові системи оцінювання, установі слід зареєструватися на відповідних сайтах і надати референтну інформацію про заклад вищої освіти та його напрями діяльності за визначеними формами.

Комунікації з міжнародними агенціями з питань рейтингового оцінювання університету потребує надання їм повної референтної інформації (тобто тієї коректної інформації, яка може бути використана міжнародними провайдерами рейтингів для порівняння під час їх складання) щодо позиціонування можливостей університету в глобальному науково-освітньому просторі.

Слід констатувати, що результати наведених систем оцінювання та їх змістовні характеристики, які визначені за відповідними критеріями є досить узагальненими, мають доволі розгалужений характер і не розкривають особливостей та не відображають змістовної компоненти якості підготовки здобувачів вищої освіти за конкретними освітніми програмами в межах конкретно визначених спеціальностей. Це, на наш погляд, є сьогоденні проблемним питанням, оскільки і абітурієнт, і випускник будь-якого закладу освіти, незалежно від форми власності та підпорядкування, націлений на отримання результату у вигляді підготовки за конкретною освітньою програмою задля того щоби реалізувати себе на ринку праці у певному професійному напрямку.

Іншою мовою, щоби здобути професію в межах визначеної спеціальності. Інакше процес вибору спеціальності у будь-якому, навіть найпрестижнішому виші, можна вважати недостатньо обґрунтованим і таким, що базується переважно на зовнішніх ознаках позиціонування вишу, оскільки він не спрямований на отримання чітко визначених компетентностей, що відобразатимуть результати навчання за певною освітньою програмою підготовки на відповідному рівні вищої освіти.

На сьогодні існуючі системи рейтингового оцінювання не повною мірою можуть бути керівництвом для прийняття рішення стосовно висновків про ефективність підготовки в конкретній предметній сфері. Тому цілком логічним слід вважати введення

в обіг інтегрованого галузевого (від галузі знань) індикатору оцінювання діяльності закладу вищої освіти – для формування реальної, об'єктивної картини стосовно професійної підготовки фахівців у певній сфері реалізації на ринку праці.

Це надасть можливість більш ретельної селекції закладів вищої освіти за специфічними ознаками та формування певних лідерських пулів із переліку університетів за галузевими ознаками та предметними напрямками діяльності.

ARWU [1] щорічно складає глобальний загальний профіль якості вищої освіти і предметно-інституційний (галузевий) профіль якості вищої освіти за даними ARWU галузевої версії.

З урахуванням зазначеного, запропоновано для використання відповідний показник – галузевий Індекс оцінювання діяльності закладів вищої освіти. При цьому мається на увазі, що такий індекс може бути універсальним індикатором оцінювання якості провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти в межах певної галузі знань як в широкому розумінні – інтегрований галузевий індекс оцінювання закладу вищої освіти (узагальнення результатів за ліцензованими спеціальностями в межах галузі, за якими провадиться освітня діяльність), так і за конкретною спеціальністю на певному рівні освіти – предметний Індекс оцінювання закладу вищої освіти (за конкретною спеціальністю, освітньою програмою). При цьому інтегрований Індекс визначатиметься як похідне від суми індексів за окремими спеціальностями та освітніми програмами [18].

Тож, мотивація для покращення предметного рейтингу за сукупністю акредитованих освітніх програм в межах конкретно визначеної спеціальності обумовлена прямим впливом для збільшення сукупного галузевого рейтингу університету, який вимірюється на основі сукупності рейтингів за спеціальностями та поділу на кількість спеціальностей. Тобто інтегрований галузевий Індекс університету вираховується як сума індексів за спеціальностями / на кількість ліцензованих спеціальностей, за якими проваджується освітня діяльність. Це забезпечить більш високі критерії якості як для провайдерів конкретних освітніх програм, так і для адміністрацій закладу освіти щодо формування

портфелю ліцензованих спеціальностей та акредитованих освітніх програм в університеті.

Формування інтегрованого галузевого та предметного індексів має на меті отримання не лише загального уявлення, а й об'єктивної картини для практичного користування щодо можливостей підготовки у закладі освіти здобувачів вищої освіти певного рівня за визначеними спеціальностями та освітніми програмами у межах визначеної галузі знань.

Як методичний підхід до формування Індексу, а саме визначення окремих категорій, в межах яких мають бути згруповані кількісні показники оцінювання, у 2019 році була запропонована авторська модель STEPS – Students-Teachers-Education-Practice-Science, в основі якої лежить п'ять категорій оцінювання, кожна з яких містить узагальнені показники з наданням певної ваги (у %) комплексу показників кожної категорії. Загалом оцінюванню підлягає комплекс показників в межах визначених категорій, кожен з яких може формуватися із більш дрібних складових, що мають критерії вимірювання [17; 18; 20].

Отже, головними критеріями оцінювання можна позначити такі, що беззаперечно надають уявлення стосовно результативності підготовки здобувачів за певною спеціальністю та відповідними освітніми програмами в межах галузі знань. Серед них на особливу увагу заслуговують ті, що характеризують: наявний контингент здобувачів вищої освіти за спеціальністю; якісний склад науково-педагогічних працівників, що формують групи забезпечення спеціальності; специфіку та особливості освітніх програм підготовки та їх науково-методичне забезпечення; реалізовані проекти в рамках партнерських і грантових угод у т.ч. міжнародного співробітництва; зв'язок з роботодавцями, можливості стажування і працевлаштування випускників; наявність системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та вищої освіти, пристосованої до конкретної спеціальності (освітньої програми), інформаційне забезпечення і висвітлення всіх зазначених складових на офіційному сайті закладу вищої освіти тощо.

Слід наголосити на тому, що методичний підхід щодо удосконалення системи рейтингового оцінювання та формування

відповідного пулу показників має базуватися на узгодженні та співставленні зазначених показників з показниками, що застосовуються міжнародними рейтинговими системами оцінювання, а також бути максимально адаптованим до методичних підходів, що лежать в основі світових рейтингів університетів: The Times Higher Education World University Rankings, QS World University Rankings, ARWU [1; 30; 31; 34; 48; 50].

Запропонована система оцінювання за інтегрованим галузевим Індексом надасть підстави для більш жорсткої селекції та оцінки результативності діяльності університету за галузевими і предметними ознаками, що забезпечить можливість дійсно провідним закладам вищої освіти позиціонувати себе в системі підготовки фахівців за конкурентними освітніми програмами на відміну від великої кількості псевдо надавачів освітніх послуг між якими сьогодні розширована підготовка фахівців з вищою освітою [19].

Сучасний етап розвитку українських університетів враховує, що значна частка їх представництва, ще вчора фактично відносилась до галузевих закладів освіти, переважно у організаційно-правовій формі інститутів та академій, предметом діяльності яких була одна або декілька споріднених складових, вже набули ознак сучасних європейських університетів, з усіма притаманними ним характеристиками і якостями, які демонструють у тому числі міждисциплінарні підходи до вирішення проблем у різних сферах суспільного життя і розвитку особистості.

Щодо брендінгу провідних українських університетів та їх інтеграції у міжнародний академічний простір вищої освіти, то новий етап їх розвитку має відбуватися з максимальною інтегрованою у міжнародні університетські спільноти, з позиціонуванням, відповідно до прийнятих міжнародних критеріїв їх оцінювання. Такий брендінг має бути інтегрованим і проактивним та передбачати вплив на чітко визначені складові, що забезпечать його ефективність по відношенню до конкретних цільових груп стейкхолдерів.

Враховуючи, що узагальнено стратегія провідного українського університету, це сучасна та якісна європейська університетська освіта, то можливості щодо належного позиціонування в глобальних

рейтингах університетів і здійснення відповідного проактивного брендингу мають бути забезпечені, виходячи з таких ключових напрямів оптимізації й визначальних інтеграційних складових – макропоказників.

Пропонується визначати у якості пріоритетних, три інтеграційні складові проактивного брендингу та позиціонування університету: веб-ресурси; місце стейкхолдерів; процеси інтернаціоналізації.

I. Веб ресурси Університету, це надзвичайно важливий медійний ресурс, який активно позиціонує університет та його конкурентні переваги саме серед абітурієнтів і професійної спільноти. Відповідний ресурс є наочним і зрозумілим, а відтак він буде сприйматися й абітурієнтами і їх батьками у якості орієнтиру для вибору майбутнього університету в умовах, коли належність абітурієнта до місця розташування закладу освіти втрачає свою визначальну позицію.

Оптимізація веб-ресурсів університетів передбачає наступне:

- активізація зовнішніх посилань на сайт Університету;
- завантаження якомога більшої кількості документів у різних форматах;
- наявність якомога більшої кількості інтерактивних посилань в нормативних документах університету, навчально-науковому контенті;
- збільшення кількості активних сторінок (піддоменів) на основному сайті.

Зазвичай рейтингові агенції працюють із веб-ресурсами та їх відкритими даними. Тому, сучасний, динамічний сайт, із наявністю піддоменів, тобто окремих сторінок має певні переваги. Варто зазначити, що кожен піддомен індексується пошуковими системами окремо, незалежно від основного домену. Тому, чим більше цих сторінок, чим вони більш активні тим більше шансів на підвищення позиції університету у рейтингах.

II. Стейкхолдери

1) здобувачі освіти:

- залучення їх до дослідницької діяльності в межах провідних наукових шкіл університету;
- участь здобувачів освіти в освітньо-наукових комунікативних заходах;

– проактивність та громадські ініціативи здобувачів у т.ч. проєктах міжнародної технічної допомоги.

2) науково-педагогічні працівники:

Університет, це перш за все його науково-педагогічний потенціал, то цілком зрозуміло, що для позиціонування університету в глобальному освітньому просторі є необхідним забезпечити умови для викладачів працювати саме на його розвиток. Це передбачає зокрема, збільшення уваги тим видам робіт викладача, які сприятимуть позиціонуванню університету в глобальному вимірі, щоби викладачі знаходили більше часу саме для участі у інтеграційних проєктах, займались професійним розвитком, мали можливість належним чином проводити дослідження і публікувати їх результати.

– цитування: Scopus, Wos, Google Scholar Citations;

При цьому цитування у Scopus дійсно є визначальним показником. Проте, тенденції розвитку цифрового суспільства все більше свідчать про формування глобальної і незалежної міжнародної бази цитувань. Є єдиний цифровий простір і в ньому у найближчій перспективі не буде ніякої монополії.

– активізація позиціонування викладачів в академічному середовищі;

Активізація особистого брендінгу викладачів як складової брендінгу університету (у т.ч. за рахунок перегляду співвідношення навчальної роботи у бік позааудиторного навантаження та самостійної роботи здобувачів, що відповідає такому критерію як автономність і відповідальність і загальноосвітнім тенденціям розвитку вищої освіти, а також сприяє формуванню більшої уваги вміню й викладача і студента працювати з глобальним освітнім контентом та налагоджувати професійні комунікації.

– формування Soft Skills

Формувати як у студентів так і у викладацького складу сучасних універсальних соціально-комунікативних навичок (іноземні мови, цифрові компетенції), які сприятимуть саме адаптації викладачів до технологічних змін та інтеграційних процесів в академічному середовищі, а здобувачів до нових умов ринку праці та реалізації на ньому в умовах європейської інтеграції.

3) роботодавці:

- висвітлення спільних практико-орієнтованих заходів із здобувачами та науково-педагогічними працівниками за допомогою медіа-комунікацій;
- інформування та висвітлення на веб-ресурсах роботодавців їх відгуків щодо сумлінної роботи випускників з наочними прикладами.

III. Інтернаціоналізація

Однією з головних цілей інтернаціоналізації є підвищення репутації університету, інтеграція у світову систему рейтингового оцінювання, розширення його visibility (впізнаваності) та конкурентоспроможності.

Інтернаціоналізація передбачає активізацію процесів формування

- мультикультурного середовища для здобувачів і викладачів;
- міжнародна академічна мобільність;
- міжнародна проєктна діяльність;
- англomовний науковий, освітній і веб-контент.

Таким чином, міжнародний брендинг і позиціонування університету має бути окремим інтеграційним і проактивним напрямом його науково-освітньої та інноваційної діяльності, що надасть змогу провідним українським університетам демонструвати свої лідерські якості та унікальні особливості, а також використовувати нові інтеграційні підходи, форми та засоби, які поряд із викликами, що завжди супроводжують інтеграційні процеси, відкриють широкі ресурсно-інвестиційні можливості й міжнародні перспективи.

Висновки. 1. Належне позиціонування провідних українських університетів у глобальних рейтингах та їх просування в міжнародні системи оцінювання їх результативності відкриють додаткові можливості для випускників за конкурентними освітніми програмами щодо реалізації набутих компетентностей, а для науково-педагогічних працівників щодо демонстрації професійних знань на міжнародному ринку праці.

2. Запровадження специфічних (галузевих і предметних) індикаторів оцінювання діяльності закладів вищої освіти надасть можливість оптимізувати систему оцінювання та підвищити якість

Emphasis is placed on the use of a specific indicator, namely the sectoral Index of the evaluation of the activities of higher education institutions, which can be a universal indicator for evaluating the quality of educational activities in the field of higher education within a certain field of knowledge.

The introduction of specific branch and subject indicators for evaluating the activities of higher education institutions will provide an opportunity to optimize the evaluation system and improve the quality of the university's positioning, bringing it closer to the appropriate target audience.

The key integrative components of proactive branding of universities have been determined, which must be ensured in the target categories of stakeholders, based on the key areas of optimization, among which it is proposed to identify as priority three integration components of branding and positioning of the university, namely web resources, place of stakeholders, processes of internationalization.

Key words: *European higher education space, international ratings, university branding; strategic development benchmarks of higher education, system of rating evaluation, evaluation indices of higher educational institutions' activity, STEPS model, field-specific evaluation index.*

Received: 02.11.22

References

1. Academic Ranking of World Universities (ARWU). www.shanghairanking.com Retrieved from <http://www.shanghairanking.com/> [in English].
2. Aguillo, I.F. (Ed.). (2022). Methodology. www.webometrics.info. Retrieved from <https://www.webometrics.info/en/Methodology> [in English].
3. Aguillo, I.F., Bar-Ilan, J., Levene, M., & Ortega, J.L. (2010). Comparing university rankings. *Scientometrics*, 85(1), 243-256. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11192-010-0190-z> [in English].

4. Akademichniy reitynh zakladiv vyshchoi osvity Ukrainy «Top-200 Ukraina 2022» [Academic rating of higher education institutions of Ukraine «Top-200 Ukraine 2022»]. *www.euroosvita.net*. Retrieved from <http://www.euroosvita.net/> [in Ukrainian].

5. Berlin Principles of Ranking of Higher Education Institutions. The Proceedings of 2nd Meeting of the International Rankings Expert Group (IREG): «*Methodology and Quality Standards of Rankings*». *euroosvita.net*. Retrieved from <http://euroosvita.net/prog/data/doc/BerlinPrinciples.pdf> [in English].

6. Bottani, N. (1998). The OECD Educational Indicators: purposes, limits and production processes. *Prospects*, 18(1), 61-75 [in English].

7. Butler, D. (2010). University rankings smarten up. *Nature*, 464(7285), 16-17. DOI: <https://doi.org/10.1038/464016a> [in English].

8. Cherepovska, T.V., I. Parubchak, I.O., & Karamyshev D.V. (2021). Higher Education Management System Based on Principles of Strategic Development. *Journal of Higher Education Theory and Practice*, 21(14), 31-40. DOI: <https://doi.org/10.33423/jhetp.v21i14.4806> [in English].

9. Chernetskyi, Yu. (n.d.). Vyshcha tekhnichna osvita – u hlobalno-reitynhovomu vymiri [Higher technical education - in the global rating dimension]. *newssky.com.ua*. Retrieved from <https://newssky.com.ua/vishha-tehnichna-osvita-u-globalno-reytingovomu-vimiri/> [in Ukrainian].

10. Chernobai, K. Yu. (n.d.). Reitynhy vyshchych navchalnykh zakladiv yak skladova monityronhu yakosti profesiinoi osvity [Ratings of higher educational institutions as a component of monitoring the quality of professional education]. *www.narodnaosvita.kiev.ua*. Retrieved from http://www.narodnaosvita.kiev.ua/page_id=680 [in Ukrainian].

11. Dugerdil, A., Sponagel, L., Awa Babington-Ashaye & Flahault, A. (2022). International University Ranking Systems and Their Relevance for the Medical and Health Sciences – A Scoping Review. *International Journal of Higher Education*, 11(5), 102-121 [in English].

12. Education at a glance: OECD Indicators. *www.oecd.org*. Retrieved from <http://www.oecd.org> [in English].

13. Fauzi, M.A., Tan, C.N.L., Daud, M., & Awalludin, M.M.N. (2020). University rankings: A review of methodological flaws. *University Rankings*, 30(1), 1-18 [in English].

14. Hrynevych, L.M. (2011). Osvitni indykatory dlia mizhnarodnoho otsiniuvannya (na prykladi dopovidi «Pohliad na osvitu 2011: indykatory OESR») [Educational indicators for international evaluation (on the example of the report «View of education 2011: OECI indicators»)]. *Teoriia i metodyka*

upravlinnia osvitoiu – Theory and methods of education management, 7, 1-16. Retrieved from http://arhive.nuv.gov.ua/e-journals/ttmuo/2011_7/3.pdf [in Ukrainian].

15. IREG Observatory on Academic Ranking and Excellence. *ireg-observatory.org*. Retrieved from <http://ireg-observatory.org/en/> [in English].

16. Jan Sadlak, J., & Nian, C.L. (2007). *The World-Class University and Ranking: Aiming Beyond Status. UNESCO-CEPES: Shanghai Jiao Tong University «Cluj University Press»* [in English].

17. Karamyshev, D.V. (2019). *Stratehichni oriientyry rozvytku monitorynhu osvitnoi diialnosti zakladiv vyshchoi osvity yak skladovoi systemy upravlinnia yakistiu* [Strategic guidelines for the development of monitoring of educational activities of higher education institutions as a component of the quality management system]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia – Pressing Problems of Public Administration*, 2(56), 8-19 [in Ukrainian].

18. Karamyshev, D.V. (2019). *Transformatsiia systemy reitynhovoho otsiniuvannia rezultativ osvitnoi diialnosti yak instrumentu upravlinnia yakistiu v umovakh intehtratsii v yevropeyskyi prostir vyshchoi osvity* [Transformation of the rating evaluation system of the results of educational activities as a quality management tool in the conditions of integration into the European space of higher education]. *Derzhavne budivnytstvo – State Construction*, 2, 1-31. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2019_2_3 [in Ukrainian].

19. Karamyshev, D.V., Hordiienko, L.P., Kundii, Zh.P., Polyviana, O.A., & Koka, V.M. (2023). *Universalizatsiia pidkhodiv shchodo otsiniuvannia yakosti provadzhenia osvitnoi diialnosti na osnovi haluzevoho indeksu otsiniuvannia diialnosti zakladiv vyshchoi osvity* [Universalization of approaches to the assessment of the quality of educational activities based on the sectoral index for the assessment of the activities of higher education institutions]. *Medychna osvita za novymy standartamy: vyklyky ta intehtratsiia v mizhnarodnyi osvitnii prostir – Medical education according to new standards: challenges and integration into the international educational space: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference with international participation* (pp. 90-94). Poltava: PSMU [in Ukrainian].

20. Karamyshev, D.V., Hryshyna, N.M., & Hrybko, O.V., et al. (2020). *Teoretyko-metodychni zasady zabezpechennia yakosti osvity* [Theoretical and methodological principles of ensuring the quality of education]. D.V. Karamyshev (Ed.). Kharkiv: Vyd-vo KharRI NADU «Mahistr» [in Ukrainian].

21. *Konsolidovanyi reitynh vyshiv Ukrainy 2022 roku* [Consolidated rating of higher education institutions of Ukraine in 2022]. osvita.ua. Retrieved from <http://osvita.ua/vnz/rating/> [in Ukrainian].

22. Kuzmin, O.Ye., Melnyk, O.H., & Yastrubskiy, M.Ya. (2017). Uzahalnennia polozhen analizuvannia diialnosti VNZ [Generalization of provisions for analyzing the activities of higher education institutions]. Efektyvnist orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu innovatsiinoho rozvytku vyshchoi osvity – Effectiveness of the organizational and economic mechanism of innovative development of higher education: Proceedings of the 7th International Scientific and Practical Conference (pp. 216-225). Kyiv: KNUTD [in Ukrainian].

23. Lin, W.C., & Chen, C. (2021). Novel World University Rankings Combining Academic, Environmental and Resource Indicators. Sustainability, 13(24), 1-15. DOI: <https://doi.org/10.3390/su132413873> [in English].

24. Nature index. www.natureindex.com. Retrieved from <https://www.natureindex.com> [in English].

25. Ofitsiyni veb-sait Tsentru mizhnarodnykh proektiv «Ievroosvita» [Official website of the Center for International Projects «Euro Education»]. euroosvita.net. Retrieved from <http://euroosvita.net> [in Ukrainian].

26. Parkhomenko, N.O. (2020). Vplyv mizhnarodnykh reitynhiv na konkurentospromozhnist zakladiv vyshchoi osvity. Efektyvna ekonomika [The influence of international ratings on the competitiveness of higher education institutions]. Efektyvna ekonomika – Efficient economy, 3, 1-10. Retrieved from http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2020/78.pdf DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.3.76>[in Ukrainian].

27. Paryzke komiunike vid 25 travnia 2018 r. [Paris Communiqué of May 25, 2018]. mon.gov.ua. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news2018/06/06/12/paris-communiqueenua2018.pdf> [in Ukrainian].

28. Poplavskiy, M. (2022). Natsionalni reitynhy ZVO yak instrument otsiniuvannia yakosti vyshchoi osvity v Ukraini [National ratings of higher education institutions as a tool for evaluating the quality of higher education in Ukraine]. Ukrainskyi informatsiyni prostir – Ukrainian Information Space, 1(9), 16-29. DOI: [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(9\).2022.257057](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(9).2022.257057) [in Ukrainian].

29. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022-2032 roky: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy, 286-p vid 23.02.2022 [On Approval of the Strategy for the Development of Higher Education in Ukraine for 2022-2032: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy, 286-r vid 23.02.2022]. [zakon.rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

30. QS World University Rankings methodology: Using rankings to start your university search. www.topuniversities.com. Retrieved from <https://www.topuniversities.com>.

topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2023 [in English].

31. QS World University Rankings. www.topuniversities.com. Retrieved from <http://www.topuniversities.com> [in English].

32. Ranking Web of Universities. www.webometrics.info. Retrieved from <http://www.webometrics.info/en> [in English].

33. Rankings Methodology. www.qs.com. Retrieved from <https://www.qs.com/rankings/> [in English].

34. Rankings reports and results tables. www.qs.com. Retrieved from <http://www.qs.com> [in English].

35. Reitynh Scopus [Scopus rating]. www.eurosvita.net. Retrieved from <http://www.eurosvita.net/index.php/?category=58> [in Ukrainian].

36. Reitynh universytetiv za pokaznykamy Scopus 2021 roku [Ranking of universities according to Scopus 2021]. osvita.ua. Retrieved from <http://osvita.ua/vnz/rating/82316/> [in Ukrainian].

37. Reitynh [Ratings]. www.eurosvita.net. Retrieved from <http://www.eurosvita.net> [in Ukrainian].

38. Sarrico, C.S., & Godonoga, A. (2021). Higher education system rankings and benchmarking. *Research Handbook on University Rankings: Theory, Methodology, Influence and Impact*, (pp. 197-209). Elgar: Cheltenham. DOI: <https://doi.org/10.4337/9781788974981.00025> [in English].

39. Scheerens, J., Glas, C., & Thomas S. (2007). *Educational Evaluation, Assessment, and Monitoring: A Systemic Approach*. London and New York: Taylor & Francis. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203971055> [in English].

40. Selten, F., Neylon, C., Huang, C.-K., & Groth, P. (2020). A longitudinal analysis of university rankings. *Quantitative Science Studies*, 1(3), 1109-1135. DOI: https://doi.org/10.1162/qss_a_00052 [in English].

41. *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG) (2015)*. Brussels, Belgium [in English].

42. Stoupas, G., Sidiropoulos, A., Katsaros, D., & Manolopoulos, Y. (2021). When universities rise (Rank) high into the skyline. *COLLNET Journal of Scientometrics and Information Management*, 15(2), 241-258. DOI: <https://doi.org/10.1080/09737766.2021.1955419> [in English].

43. Tatarinov, I.Ye., & Herasymov, O.V. (2013). Svitova praktyka formuvannya reitynhiv universytetiv: vyznachennia naibilsh obiektyvnykh kryteriiv ta indyikatoriv otsyniuvannya [The world practice of forming university ratings: determination of the most objective evaluation criteria and indicators]. *Ukrainskyi sotsium – Ukrainian society*, 1(44), 100-116 [in Ukrainian].

44. Tsiuk, O.A. (2016). Osoblyvosti svitovykh ta ukraïnskykh reitynhiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv [Peculiarities of world and Ukrainian rankings of higher educational institutions]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal – Ukrainian Pedagogical Journal*, 2, 57-64 [in Ukrainian].

45. University Rankings. www.4icu.org. Retrieved from <https://www.4icu.org/ua/> [in English].

46. Vorobiova, O., Debych, M., Luhovyi, V., Orzhel, O., Sliusarenko, O., & Talanova, Zh., et al. (2019). Otsiniuvannya yakosti vyshchoi osvity v umovakh yevrointehratsii [Evaluation of the quality of higher education in the conditions of European integration]. V. Luhovyi (Ed.). Kyiv: In-t vyshchoi osvity NAPN Ukrainy [in Ukrainian].

47. Webometrics Ranking of World Universities. www.webometrics.info. Retrieved from <http://www.webometrics.info/> [in English].

48. World University Rankings methodology. www.timeshighereducation.com. Retrieved from <https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/world-university-rankings-2019-methodology> [in English].

49. World University Rankings powered by Scopus data. www.scopus.com. Retrieved from <http://www.scopus.com/> [in English].

50. World University Rankings. Times Higher Education (THE). [timeshighereducation.com](http://www.timeshighereducation.com). Retrieved from <https://www.timeshighereducation.com> [in English].

51. Yudina, A.S. (2017). Mizhnarodni reitynhy ta konkurentospromozhnist universytetiv [International rankings and competitiveness of universities]. *Visnyk nauky – Herald of Science*, 1(24), 25-38 [in Ukrainian].

Відомості про авторів / Information about the Authors

Карамишев Дмитро Васильович: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, просп. Героїв Харкова, 75, м. Харків, 61000, Україна.

Dmytro Karamyshev: V. N. Karazin Kharkiv National University, Heroiv Kharkova Ave. 75, Kharkiv, 61000, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0003-1617-3240

E-mail: dvk1vip@gmail.com

Гордієнко Людмила Петрівна: Полтавський державний медичний університет, вул. Шевченка, 23, м. Полтава, 36011, Україна.

Liudmyla Hordiienko: Poltava State Medical University, Shevchenko str. 23, Poltava, 36011, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0003-2157-7573

E-mail: hordiienko.82@gmail.com